

*Mål og handleplan for børn
med adfærdsproblemer i børnehaven*

Dansk Skoleforening for Sydslesvig e.V.

Mål og handleplan for børn med adfærdsproblemer i børnehaven

Indhold	Side
Indledning.....	2
Fase I: Forebyggelse af konflikter og konflikthåndtering.....	3
Fase II: Rådgivning og vejledning.....	6
Fase III: PPR-ydelser	7
Bilag 1: SMTTE-modellen.....	8
Bilag 2: Børns sociale kompetencer – et arbejdsmateriale.....	10
Bilag 3: Børns sociale kompetencer – iagttagelseskema.....	11
Bilag 4: Børns sociale kompetencer – dialogark.....	13
Bilag 5: Børns sociale kompetencer – dialogskema.....	14
Bilag 6: IHP – individuel handleplan.....	15
Litteraturhenvisninger	18

Indledning

I mål og handleplanen for børn med adfærdsproblemer i børnehaven fremstilles en faseindeltd fremgangsmåde for arbejdet med disse børn.

Mål og handleplanen indebærer, at børnehaven i fase I selv udfører en række tiltag, der er nærmere beskrevet under ”Forebyggelse af konflikter, konflikthåndtering” og ”SMTTE-modellen” (bilag 1).

Hvis den ønskede effekt ikke opnås ved disse tiltag, kan børnehaven iværksætte fase II ”Rådgivning og vejledning” og fase III ”PPR-ydelser” ved at henvende sig til PPR – Pædagogisk Psykologisk Rådgivning, der herefter i samarbejde med børnehaven vil søge at afhjælpe adfærdsproblemerne. Ved akutte tilfælde kan PPR dog kontaktes straks.

Værdigrundlag

I arbejdet med børn – og i særlig grad i arbejdet med børn med adfærdsproblemer – er det vigtigt at gøre sig klart, ud fra hvilken holdning og hvilket grundsyn, der arbejdes.

Grundsynet i mål og handleplanen er

- at ethvert barn er noget særligt og har brug for en særlig opmærksomhed
- at ethvert barn har krav på anerkendelse
- at ethvert barn er socialt og har potentiale til at indgå i et fællesskab
- at ethvert barn handler ud fra egne mål, ønsker og behov
- at ethvert barn handler ud fra egen virkelighedsopfattelse
- at ethvert barn reagerer i forhold til det omgivende miljø.

Synspunktet er, at ethvert barn reagerer i samspillet med andre – kammerater, pædagoger og forældre – og at det ikke behøver at være barnet alene, der skaber problemerne.

Afgrænsning

Mål og handleplanen afgrænser børn med adfærdsproblemer således:

1. Børn med forstyrrende og problematisk adfærd, som søges løst internt i børnehaven.

Det gælder børn, som

- er urolige
- ikke fungerer i det sociale samspil
- forstyrrer de daglige rutiner
- ikke respekterer børnehavens normer
- er introverte (det stille barn).

2. Børn med massive adfærdsproblemer, som søges løst i samarbejde med PPR.

Det gælder børn, som

- er truet i den almene udvikling
- i høj grad belaster læringsmiljøet.

Fase I. Forebyggelse af konflikter og konflikthåndtering

For at forebygge og løse konflikter blandt børn i børnehaven beskrives i det følgende, på hvilken måde enkeltpersoner og grupper af personer kan agere for at forebygge konflikter og gribe konflikt-løsende ind.

- Pædagogen
- Pædagoggruppen
- Lederen
- Forældrene
- Barnet selv.

1. Pædagogen

Din opmærksomhed og indgriben er af afgørende betydning for at forebygge konflikter og sikre trivsel i børnehaven. Et godt kendskab til barnet og dets hjemlige miljø kan være en væsentlig forudsætning for at kunne forstå barnets reaktionsmønster. Vigtigt er det også, at du ser dig selv som en person, der ved en indsats gør en positiv forskel med hensyn til at sikre et godt trivsels- og læringsmiljø. Det er ligeledes vigtigt, at du reflekterer over egen indsats, hvilket vil sige, at du overvejer, om den måde, du agerer og reagerer på, influerer på børnenes reaktionsmønstre.

Følgende spørgsmål kan hjælpe dig med at forholde dig selvkritisk og analytisk i forhold til din rolle:

- Kan jeg beskrive de situationer, hvor problemerne opstår?
- Er der overensstemmelse mellem det jeg siger, og det jeg gør?
- Forholder jeg mig velovervejet i kritiske situationer?
- Er jeg opmærksom på hvert enkelt barn?
- Favoriserer jeg bestemte børn?
- Er jeg konsekvent og loyal i forhold til aftaler?
- Truer jeg med noget, eller lover jeg noget, som ikke kan gennemføres?
- Agerer jeg forebyggende i forhold til konflikter, der er under udvikling?
- Har jeg planlagt mine forløb med børnene, så der er taget højde for afveksling og motivation?
- Er jeg konfliktsky?
- Har jeg i en samtale med barnet samt forældre drøftet opståede problemer?
- Er min adfærd tydelig og entydig?

2. Pædagoggruppen

I har et fælles ansvar for at forebygge og løse konflikter. Pædagogerne er nøglepersoner med hensyn til at koordinere jeres fælles indsats. For at opnå en bredere funderet og målrettet indsats er det af stor betydning, at I sammen erkender og beskriver de opståede problemer for derefter at afklare, hvordan der skal handles, jvf. SMTTE-modellen (bilag 1) og iagttagelseskemaet ”Børns

sociale kompetencer” (bilag 3) for børn med adfærdsproblemer. Som en del af denne proces er det vigtigt at inddrage alle børn i børnehaven – individuelt og kollektivt – for at få et billede af, hvordan de oplever trivsel og eventuelle trivselsproblemer. Alt dette som en forudsætning for at kunne sætte målrettet ind samt aftale opfølgning og andre sanktioner. Som led i en sådan strategi bør der indgå overvejelser om, hvordan en god forældrekontakt sikres.

Følgende spørgsmål kan være med til, at I forholder jer selvkritiske og analytiske i forhold til jeres rolle:

- Har vi drøftet vore holdninger til den respektive problematik?
- Er vore holdninger ensartede?
- Arbejder vi efter ensartede regler og sanktioner?
- Har vi udviklet en handleplan for det enkelte barn?
- Følger vi handleplanen for det enkelte barn?

3. Lederen

Dit nærvær og din parathed til at involvere dig i konfliktløsning er ret afgørende for, om det i børnehaven lykkes at forebygge og løse konflikter. Det er dog ikke ensbetydende med, at du kan og skal løse alle problemer. Men din overordnede og direkte indsats er afgørende for, om man får skabt nogle rammebetingelser, der er med til at befordre trivsel og en god måde at håndtere konflikter på. Det betyder, at du skal være med til at etablere en kultur og et værdigrundlag, der gør, at forældre, børn og medarbejdere har en fælles forståelse af, hvad god omgangsform og tone er.

Din opgave er at tilrettelægge procedurer for håndtering af konflikter samt at vejlede pædagogerne i deres forebyggende og konfliktløsende arbejde. Du skal inddrages i de vanskeligere tilfælde, og her er det af stor betydning, at din indsats og reaktion er tilpasset den konkrete situation og forløbet.

Følgende spørgsmål kan være med til, at du forholder dig selvkritisk og analytisk i forhold til din rolle:

- Har vi et formuleret værdigrundlag?
- Har vi en fast procedure?
- Er medarbejderne informeret om denne?
- Bliver proceduren brugt?
- Er jeg opmærksom på konflikter i medarbejdergruppen?
- Går jeg aktivt ind i løsningen af konflikter i medarbejdergruppen?
- Følger jeg arbejdet i de enkelte grupper bl.a. ved at tage del i aktiviteterne?

4. Forældrene

Forældrene ønsker, at det skal gå deres børn godt i børnehaven, og de er derfor også interesserede i, at livet i børnehaven bærer præg af trivsel og gode omgangsformer, der giver gode læringsbetingelser for det enkelte barn. Forældrene udgør en resurse, der kan aktiveres i et samspil med børnehaven. Når børnehaven har et afklaret og eventuelt nedfældet værdigrundlag og et udviklende læringsmiljø, kan der også lettere trækkes på en forældreressurse, der understøtter en børnehaves mulighed for at løse denne opgave.

Det er for eksempel af betydning, at forældrene sørger for og er bevidste om,

- at barnet har lært at respektere almindelige omgangsformer og regler
- at barnet kan acceptere forskellige meninger
- at barnet har lært både at lytte og at tale
- at barnet er veludhvilet og har fået morgenmad hjemmefra.

Det kan desuden være afgørende, at forældrene inddrages rettidigt i løsningen af konflikter, og at de bliver medspillere og aktører i det forebyggende arbejde, som børnehaven iværksætter for at skabe et godt trivsels- og læringsmiljø.

5. Barnet

Det er vigtigt, at børnene kender gældende omgangsformer. Det vil derfor være hensigtsmæssigt, at disse er enkle, og at de er så relativt få, at de kan huskes og overholdes.

Barnet skal så vidt muligt inddrages i konfliktløsning (bilag 1 og 3: SMTTE-modellen og elev-iagttagelseskemaet).

Fase II. Rådgivning og vejledning

I fase II inddrages PPR med henblik på rådgivning og vejledning omkring adfærdsproblemer.

Det forudsættes normalt, at børnehaven har udført de tiltag, der fremgår af fase I om forebyggelse af konflikter, konflikthåndtering og SMTTE-modellen.

I henvendelsen til PPR kan følgende inddrages som rådgivningsgrundlag:

- en beskrivelse af, hvad der tidligere er gjort for at afhjælpe problemerne
- en beskrivelse af barnets problematik og muligheder (iagttagelsesskema)
- en handleplan indeholdende mål- og delmålsbeskrivelser for barnets videre udvikling.

PPR kan i samråd med børnehaven fremkomme med for eksempel følgende:

- en plan for hhv. observation og samtale med henblik på en analyse af problemet
- en vurdering med foranstaltningforslag
- rådgivning og vejledning til børnehaven
- rådgivning og vejledning til forældrene
- opfølgning.

Foranstaltningsmuligheder i børnehaven kan f.eks. være:

- løbende evalueringsmøder
- forløb med ”Trin for trin”
- reduceret tid i børnehaven
- struktureret forældresamarbejde.

Foranstaltningsmuligheder kan for eksempel være henvisning til

- terapi/gruppeterapi
- læge/speciallæge
- psykolog/psykiater
- Sundhedstjenesten
- ”Fachklinik für Kinder- und Jugendpsychiatrie”.
- ”Waagemut” (seksuelt misbrug)
- ”Jugendamt”.

Fase III. PPR–ydelser

I fase III indstilles det barn, der har massive adfærdsproblemer og som er truet i sin udvikling og i høj grad belaster læringsmiljøet, til en skolepsykologisk vurdering via et indstillingsskema, som kan findes under ”IDA”, ”PPR”. Skemaet udfyldes med alle relevante oplysninger, herunder adfærden i børnehaven samt hjemlige forhold. Som bilag vedlægges tidligere tiltag fra fase I (forebyggelse af konflikter og konflikthåndtering) samt eksterne rapporter fra andre institutioner som for eksempel ”Fachklinik” og Sundhedstjenesten (med forældrenes tilladelse). Skemaet underskrives af børnehavelederen og sendes med brevpost til PPR. Der gøres opmærksom på, at forældrene har aktindsigt.

På grundlag af indstillingen foretager PPR en skolepsykologisk vurdering med en konklusion, der normalt omfatter

a. Diagnosticering

Diagnosticeringen bygger på indirekte beskrivelser, test, observation og samtaler samt overvejelser vedrørende den kontekst, barnet indgår i.

PPR udarbejder en skriftlig rapport, hvori barnets vanskeligheder beskrives, og der fastlægges i fællesskab med børnehaven en konklusion om det videre forløb. Konklusionen forelægges forældrene til drøftelse.

b. Individuel handleplan

PPR udarbejder herefter i samarbejde med børnehaven en individuel handleplan (IHP – bilag 6), der mindst skal indeholde

- formål
- delmål
- indhold
- tidsramme
- evaluering.

Handleplanen kan indeholdsmæssigt omfatte forhold som socialt samspil, opstilling af regler, henvisning til psykolog, terapi, ”Fachklinik” og ”Jugendamt”.

Af den individuelle handleplan bør fremgå, hvilke krav der stilles til barn, pædagog, børnehave, PPR og forældre, og der skal fastlægges et tidspunkt, hvor et evalueringsmøde med alle implicerede parter kan afholdes.

c. PPR – øvrige opgaver

PPR kan inddrages som tovholder/kontaktperson og som part i et tværfagligt samarbejde i forhold til andre institutioner som for eksempel

Sundhedstjenesten, ”Jugendamt”, ”Fachklinik”, psykologer/terapeuter, specielle institutioner som ”Villa Paletti”, ”Kleinstheime” og PPR i Danmark.

Bilag 1: SMTTE–modellen

For at opnå en bredere funderet og målrettet indsats over for børn med adfærdsproblemer er et afgørende grundlag for at kunne handle, at de opstående problemer erkendes og beskrives.

S – status/sammenhæng/problemformulering

En nøgtern og kortfattet beskrivelse af problemet og de sammenhænge hvori problemet optræder – for eksempel hvis et barn har adfærdsproblemer. En nærmere drøftelse forudsætter en beskrivelse af problemet, herunder for eksempel barnets hjemmemiljø og væremåde i andre sammenhænge og situationer. Der skabes klarhed over, om pædagogerne oplever samme problemadfærd, og i givet fald i hvilke situationer. Pædagogen/børnehaven udarbejder en problemformulering ud fra eleviagttagelseskemaet.

M – mål

En beskrivelse af en konkret fremtidig tilstand, som ønskes opnået. Hvad skal være opnået af forandringer, for at målet for vor indsats er lykkedes?

T – tiltag

Tiltag er en handleplan, hvor det punkt for punkt beskrives, hvem der gør hvad for at nå det ønskede mål. Der udarbejdes altså en beskrivelse af, hvad de implicerede parter skal foretage sig (for eksempel pædagogerne, lederen og forældrene). Derudover aftales et evalueringstidspunkt.

T – tegn

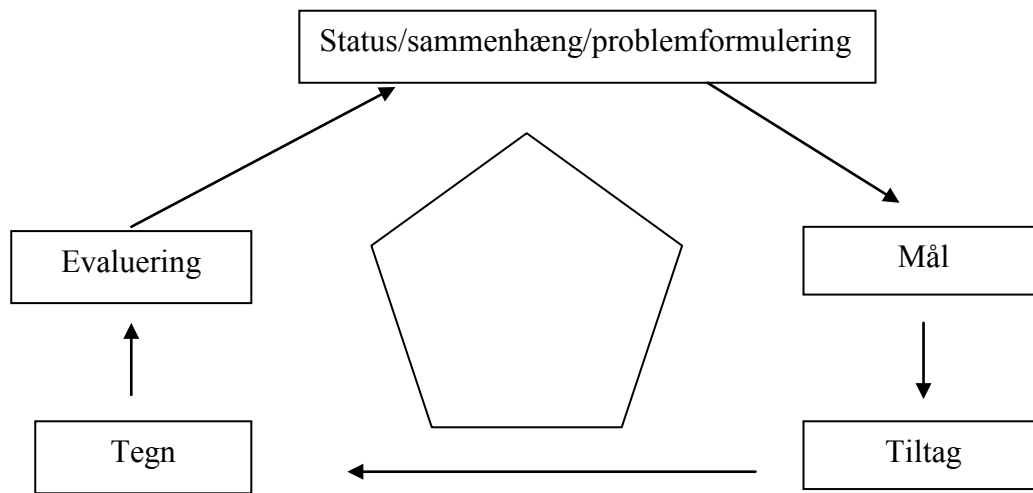
Tegn er en beskrivelse af, hvad man skal holde øje med for at se, om man nærmer sig målet. Tegn kan også beskrives som forskellige succeskriterier. Hvilke forandringer skal vi iagttage, for at vi kan fastslå, at vi er på rette vej?

E – evaluering

En beskrivelse, der indeholder en vurdering af, i hvilken grad målet er nået. *”Kunne vi løse problemet? Skal ”sagen” afsluttes, eller skal vi fortsætte med nye mål og nye tiltag, herunder eventuelt hente ekstern hjælp?”*

SMTTE-modellen

S – status/sammenhæng/problemformulering:

M – mål:

T- tiltag:

T – tegn:

Evalueringstidspunkt: _____

E – evaluering:

Bilag 2: Arbejdsmateriale i forhold til børns sociale kompetencer

Sociale kompetencer – vejledning til børnehaven

Denne side er en *vejledning* til pædagogerne om de skemaer, man skal bruge til at beskrive og indsamle oplysninger om børns sociale kompetencer. Den retter sig yderligere mod dialogen med de øvrige medarbejdere samt forældrene.

Hensigten med materialet er

- at styrke børns sociale kompetencer ved hjælp af dialog mellem børnehaven og hjem
- at give børnehaverne et redskab til samlet at beskrive og evaluere børnenes sociale kompetencer med henblik på at forbedre børnehavens sociale miljø.

Materialet består af

- **et iagttagelsesskema** til børnehavens beskrivelser samt forberedelser
- **et dialog-ark** til børnehavens og hjemmets forberedelse
- **et dialogskema**, der bruges under samtalen.

Social kompetence

I begrebet *social kompetence* ligger, at et barn har mange relationer til andre børn og voksne, og bag et barns sociale kompetence ligger derfor også mange komplekse sammenhænge. Social kompetence kan således kun ses i sammenhæng med barnets livsvilkår i det hele taget. Ud fra dette syn er det ikke hensigtsmæssigt at opstille minutløse trinmål for barnets sociale udvikling, og derfor kan der ikke tales om mekaniske skemaer.

Iagttagelsesskema

For at kunne beskrive det enkelte barns sociale kompetencer udfyldes skemaet af pædagogen. Skemaet lægger op til en dialog med de øvrige medarbejdere. Skemaet bruges yderligere til forberedelse af forældresamtalen, men ikke som statistiskema under selve samtalen.

Dialog-ark

Inden samtalen forbereder børnehaven og hjemmet sig ved hjælp af dialog-arket. Det forudsættes, at hjemmet får udleveret dialog-arket i god tid inden samtalen, så de får mulighed for at inddrage barnet. Dialog-arket bruges under samtalen.

Dialogskema

I løbet af forældresamtalen drøfter parterne barnets sociale kompetencer ud fra de seks hovedpunkter. I løbet af samtalen laver pædagogen en konklusion og noterer nogle arbejdsplaner, som kan forpligte både børnehaven og hjemmet.

Efter samtalen

Ud fra beskrivelserne fra iagttagelsesskemaet og dialogskemaet udformes handleplaner med de øvrige medarbejdere.

Bilag 3: Børns sociale kompetencer – iagttagelsesskemaskema

Skemaet udfyldes af pædagogen og bruges til egen opgørelse og til dialog med kolleger.

A. Nysgerrigt undersøgende	God til	Ikke så god til	På vej
Er nysgerrig efter at opleve noget nyt			
Tør afprøve egne grænser			
Er nysgerrig efter at vide og forstå			
Kan omgå nye situationer			

Skemaet udfyldes af pædagogen og bruges til egen opgørelse og til dialog med kolleger.

B. Initiativrig	God til	Ikke så god til	På vej
Arbejder selvstændigt			
Tager initiativer			
Udviser hjælpsomhed			
Bidrager aktivt			
Siger sin mening			
Deltager aktivt i planlagte aktiviteter			

C. Samarbejder	God til	Ikke så god til	På vej
Arbejder sammen med et andet barn			
Arbejder sammen i en gruppe			
Efterlever fælles regler			
Deltager aktivt i løsning af konflikter			

D. Lever sig ind i andre og deres følelser	God til	Ikke så god til	På vej
Drager omsorg for andre			
Tager hensyn til andre			
Udviser tolerance			
Respekterer andre			
Tilsidesætter egne ønsker uden at glemme sig selv			
Kan vente på tur			

E. Tager vare på sig selv	God til	Ikke så god til	På vej
Tager ansvaret for egne handlinger			
Siger til og fra i forhold til andre			
Giver udtryk for egne følelser og behov			
Styrer sit temperament			
Har tingene i orden			
Skaffer sig hjælp			

F. Kommunikerer	God til	Ikke så god til	På vej
Lytter til andre			
Giver plads til andres udsagn			
Modtager fælles beskeder			
Tænker over, hvad egne udsagn og handlinger gør ved andre			
Udtrykker sig klart			
Tør sige noget i større grupper			
Sætter ord på egne følelser og ønsker			

Bilag 4: Børns sociale kompetencer – dialog-ark

Til hvert af hovedpunkterne A–F er der anført en række underpunkter. Disse underpunkter tjener som en uddybning af hovedpunkterne. Det skal understreges, at der ikke er tale om en tjekliste, men et tilbud til forældrene til forberedelse af samtalen.

A. Nysgerrigt undersøgende

- er nysgerrig efter at opleve noget nyt
- tør afprøve egne grænser
- er nysgerrig efter at vide og forstå
- kan omgås nye situationer

B. Initiativrig

- arbejder selvstændigt
- tager initiativer
- udviser hjælpsomhed
- bidrager aktivt

- siger sin mening
- deltager aktivt i planlagte aktiviteter

C. Samarbejder

- arbejder sammen med et andet barn
- arbejder sammen i en gruppe
- efterlever fælles regler
- deltager aktivt i løsning af konflikter

- tager ansvar for helheden

D. Lever sig ind i andre og deres følelser

- drager omsorg for andre
- tager hensyn til andre
- udviser tolerance
- respekterer andre
- tilsidesætter egne ønsker uden at glemme sig selv
- kan vente på tur

E. tager vare på sig selv

- tager ansvar for egne handlinger
- siger til og fra i forhold til andre
- giver udtryk for egne meninger og behov
- har tingene i orden
- skaffer sig hjælp

F. Kommunikerer

- lytter til andre
- giver plads til andres udsagn
- modtager fælles beskeder
- tænker over, hvad egne udsagn og handlinger gør ved andre
- udtrykker sig klart
- tør sige noget i større grupper

Bilag 5: Børns sociale kompetencer – dialogskema

Barnets navn:		Dato:	
Børnehavens navn:	Barnets alder	Dreng Pige	Medarbejder:

Sociale kompetencer	Stikord fra dialog mellem børnehave og hjem
A. Nysgerrigt undersøgende	
B. Initiativrig	
C. Samarbejder	
D. Lever sig ind i andre og deres følelser	
E. Tager vare på sig selv	
Konklusion	
Arbejdsplaner	

Bilag 6 Individuel handleplan

Navn:	Fødselsdato:
Børnehave:	Gruppe:
Pædagog:	Skolepsykolog:

Problemformulering:

Formål:

Delmål:

Indhold:

Varighed:

fra / til /

Andet:

Evalueringsdato:

Konklusion:

Litteraturhenvisninger

Mobning

Er du med mod mobning, 42 veje til bedre trivsel, (findes på skolen), dcum.

Skolens moppemappe, Danmarks Lærerforening, Skole og Samfund m.fl.

Mobning - skal ud af skolen, Københavns Lærerforening 1999.

Sorg

Når bånd brister, et undervisningsmateriale til 3., 4. og 5. klasse, Per Bøge, Kræftens Bekæmpelse.

ADHD

HVASKO – pædagogik i hverdagen med børn med ADHD, Dorthe Holm, ADHD-foreningen.

Das ADS-Trainingsbuch, D. Krowatschek u.a., AOL Verlag.

Social træning

Den gode cirkel – et kursus i social træning for klasser, Carl Olav Hansen, Gram.

Trin for trin 1, 2, 3 og 4, Cesel, Special-pædagogisk Forlag

Udvikling

Skolebarnet, Per og Ellen Schultz Jørgensen, Forlaget Politiken.